

GANDHI I TOLSTOJ

(prepiska)

(prepiska)

Gandhijevom prvom pismu Tolstiju prethodila je njegova čestitka za osamdeseti rođendan pisca i mislioca kojeg je izuzetno cijenio.

Prvo Gandhijevo pismo Tolstiju

1. listopada, 1909.

Poštovani gospodine,

slobodan sam skrenuti Vam pažnju na zbivanja u Transvaliji (Južna Afrika) tijekom posljednje tri godine.

Tu postoji kolonija Britanskih Indijaca od oko 13.000 ljudi. Oni već niz godina rade pod stegom raznih zakonskih kočnica. Ovdje, naime, vladaju predrasde u vezi boje kože i neke posebne u vezi Azijata. U pozadini te pojave leži zavist. Ta je pojava dosegla vrhunac prije tri godine kada je usvojen zakon kojeg smo ja i mnogi drugi smatrali ponižavajućim i sračunatim nastojanjem da se oduzme ljudsko dostojanstvo onima na koje se odnosi. Osjećao sam da je podvrgavanje takvom zakonu u suprotnosti s duhom istinite religije. Zajedno s nekim svojim prijateljima vjerovao sam i još uvijek vjerujem u doktrinu ne-suprotstavljanja zlu. Imao sam čast čitati Vaša djela i ostavila su na mene dubok dojam. Britanskim smo Indijcima u potpunosti iznijeli pojedinosti položaja u koji ih stavlja novi zakon i prihvatili su savjet da se tome ne podvrgnemo, već da otpremo zatvor ili bilo koje druge kazne koje zakon predviđa. Zbog te odluke skoro pola indijskog stanovništva, koje nije moglo podnijeti takvu borbu i pretrpjeti zatvorske strahote, odselilo je iz Transvalije, radije no da se podvrgne zakonu koji smo smatrali ponižavajućim. Nekih 2.500 ljudi pošlo je u skladu sa svojom savješću u zatvore, poneki i po pet puta. Pritvorili su trajali od četiri dana do šest mjeseci i uglavnom su bili vezani uz težak rad. Mnogi su bili financijski upropašteni. Trenutno je po transvalijskim tamicama zatočeno preko stotine ljudi zbog pasivnog otpora. Neki su od njih bili vrlo siromašni ljudi, koji su živjeli od nadnice. Zbog toga su istomišljenici preuzeli brigu o izdržavanju njihovih žena i djece. To zahtjeva izuzetna odricanja, no po mojem mišljenju ljudi su na visini nastale situacije. Borba se nastavlja i nitko ne zna kada će završiti. No, već od sada neki su se od nas osvjedočili da pasivni otpor može pobijediti tamno gdje se gruba sila mora skršiti. Primjećujemo da se borba toliko oduljila uglavnom zbog naših slabosti, a i zbog uvjerenja, usađenog u svijesti vlade, da nećemo biti u stanju dugo izdržati patnje.

S još jednim prijateljem doputovao sam ovamo kako bih se sreo s predstavnicima Imperije, izložio im nastalu situaciju, i zadobio podršku. Sudionici pasivnog otpora shvatili su da pravi put ne leži u natezanjima s vladom, no mi smo izabrani kao delegacija zbog uvjerenja slabijih članova zajednice i stoga smo tu kao izraz slabosti, a ne kao izraz snage. No, boraveći ovdje i promatrajući osjetio sam da bi trebalo raspisati natječaj za najbolji esej o etici i djelotvornosti pasivnog otpora, kako bi se pročulo o pokretu i potaknulo ljude da misle. Jedan od prijatelja pokrenuo je pitanje moralne ispravnosti predložene natječaja. Smatra da bi takva stvar bila u suprotnosti s pravim duhom pasivnog otpora, da bi to bilo nalik potkupljanju mnijenja. Mogu li Vas zamoliti da me počastite svojim mišljenjem o toj stvari? Osim toga ako smatrate da nema ničeg lošeg u tome da pozovemo ljude da dadu svoje priloge, usudio bih se zatražiti od Vas da mi pošaljete imena onih kojima bih se mogao osobno obratiti s molbom da pišu o toj stvari.

Ima još nešto zbog čega bih Vam oduzeo još malo vremena. Primjerak Vašeg Pisma hindu-u, o sadašnjem nemiru u Indiji, dospio je preko prijatelja i do mene. Na prvi je pogled uočljivo da su tu iznesena Vaša gledišta. Moj prijatelj bi želio o vlastitom trošku prevesti i štampati to pismo u 20.000 primjeraka i razdjeliti ih. S druge strane – nismo uspjeli pribaviti original, i čini nam se da nije u redu da se upustimo u izdavanje dok ne dobijemo potvrdu da je naš primjerak ispravan i da je to stvarno Vaše pismo. Usudujem se uz ovo svoje pismo priložiti kopiju našeg primjerka, i osjećao bih se Vašim dužnikom ako biste mi potvrdili da je to Vaše pismo, da li je kopija ispravna i da li ste suglasni s navedenim načinom izdavanja. Ako želite još nešto dodati tom pismu, molim Vas učinite to. Usudio bih se čak nešto predložiti. U zaključnom odjeljku čini se kao da razuvjeravate čitatelja o osnovnosti vjere u reinkarnaciju. Ne znam da li ste (ako to nije drsko da spomenem) posebno proučavali to pitanje. Vjeru u reinkarnaciju ili transmigraciju njeguju milioni u Indiji i u Kini također. Za mnoge je to, moglo bi se reći, čak stvar iskustva, a ne tek akademskog stava. Reinkarnacija razumno objašnjava mnoge misterije života. Za neke od pobornika pasivnog otpora koji su prošli kroz tamnice Transvalije reinkarnacija je predstavljala utjehu. Ja Vam to ne pišem da bih Vas uvjerio u istinitost te doktrine, već da Vas zamolim ako biste možda mogli isključiti riječ »reinkarnacija« iz niza stvari o kojima nastojite razuvjeriti svojeg čitatelja. U to Pismo uvrstili ste mnoge navode iz Kršne i navodili ste poglavlja. Biti ću Vam zahvalan ako mi date naslov knjige iz koje su ti navodi.

Zamorio sam Vas ovim pismom. Svjestan sam da oni koji Vas poštuju i nastoje slijediti Vas, nemaju pravo oduzimati Vam vrijeme, već da je njihova dužnost da Vas ne dovode u nepriključ, koliko god je to moguće. Ja sam, ipak, iako sam za Vas potpuni stranac, uzео sebi slobodu da Vam se ovako

obratim u ime probitka Istine, i da bih dobio Vaše savjete o problemima kojima ste posvetili svoje životno djelo.

Uz izraze poštovanja,
ostajem Vaš odani sluga

Mohan Karamčand Gandhi

Jasna Poljana,

7. listopada, 1909.

M. K. Gandhiju
Transvaal

Upravo sam primio Vaše vrlo zanimljivo pismo, koje me je ispunilo zadovoljstvom. Neka Bog pomogne svoj našoj dragoj braći i suradnicima u Transvaalu. Ta borba između blagosti i grubosti, između poniznosti i ljubavi s jedne strane i taštine i nasilja s druge, počinje se sve jače osjećati i ovdje, među nama – posebno u oštrim sukobima između vjerskih obaveza i zakona države – koji se izražavaju u odbijanju služenja vojnog roka. Ta su odbijanja vrlo česta.

Napisao sam Pismo hindu-u i biti će mi vrlo drago da bude prevedeno na engleski, naslov knjige o Kršni poslat će Vam iz Moskve. U vezi »ponovnog rađanja« – ja sa svoje strane neću ništa izostaviti; jer se meni čini da se vjerovanje u ponovno rođenje neće nikada moći tako duboko ukorjeniti u ljude i obuzdati čovječanstvo, kao vjerovanje u besmrtnost duše i vjera u božansku istinu i ljubav; no ovlašću Vas naravno, ako Vi to želite, da ispuštite dotične odlomke. Biti će mi drago da potpomognem Vašu ediciju. Objavlivanje i širenje mojih napisa, prevedenih na indijske dijalekte, može mi samo pričiniti zadovoljstvo.

Kada se poduzima nešto iz vjere ne treba uopće dozvoliti da se pojavi pitanje novčanog poravnanja.

Bratski Vas pozdravljam i drago mi je da smo stupili u osobni dodir.

Lav Tolstoj

10. studenog, 1909.

Poštovani gospodine,

Želio bih Vam izraziti svoju zahvalnost na Vašem preporučeno odaslano odgovoru u vezi Pisma hindu-u i drugim stvarima o kojima sam Vam pisao.

Čuo sam da ne stojite najbolje sa zdravljem i suzdržao sam se da Vam pošaljem zahvalnicu, znajući da pismeni izrazi zahvalnosti predstavljaju nepotrebnu formalnost, ali me je gospodin Aymer Maude, kojeg sam sada imao priliku sresti, uvjeravao da je Vaše zdravlje odlično i da Vi svako jutro neizostavno obavljate svoju prepisku. To su za mene bile vrlo ugodne novosti koje su me ohrabrile da Vam ponovno pišem o zbivanjima koja su, kao što znam, od presudnog značenja, prema Vašem učenju.

Usudujem se priložiti primjerak knjige koju je napisao jedan prijatelj (gospodin Doka) Englez – koji je trenutno u Južnoj Africi, u vezi mojeg života, utoliko koliko se tiče borbe od koje sam nerazdvojan i kojoj sam posvetio svoj život. Zato što žarko želim pobuditi Vaše aktivno zanimanje i naklonost smislio sam da nećete smatrati za neumjesno što Vam šaljem tu knjigu.

Po mojem mišljenju ova borba Indijaca u Transvaalu najveća je te vrste u naše doba, najveća idealistička borba – i po cilju i po sredstvima kojima se cilj ostvaruje. Ne znam da se igdje drugdje vodi boj iz kojega na kraju sudionici neće iznijeti nikakve osobne koristi i u kojem je 50% osoba pretrpjelo velike patnje i suđenja – zbog obrane principa. Ja nisam mogao zagarantovati tu borbu onoliko koliko bih ja to želio. Vi danas raspolazete najširim mogućim čitateljstvom. Ako budete zadovoljni činjenicama izloženim u knjizi gosp. Doka-a i ako smatrate da su zaključci do kojih sam došao u skladu sa tim činjenicama, zamolio bih Vas da iskoristite svoj utjecaj na bilo koji način kojeg smatrate pogodnim kako bi se pokretu pridao širi značaj u javnosti. Ako taj pokret izvođi pobjedu to neće biti samo trijumf vjere, ljubavi i istine nad bezvjerstvom, mržnjom i laži, već je vrlo vjerovatno da će poslužiti kao primjer milionima Indijaca i narodima u drugim djelovima svijeta, koji su potlačeni i sigurno će puno uznapredovati u slamanju sila nasilja, barem u Indiji. Ako izdržimo do kraja, kao što mislim da hoćemo, ne sumnjam ni najmanje da ćemo ostvariti svoj krajnji cilj, a Vaša bi nas podrška, pružena na način kojeg sami izaberete, mogla samo osnažiti u našoj odlučnosti.

Pregovori za rješenje našeg pitanja, koji su sada u toku, skoro su u potpunosti propali i zajedno sa svojim istomišljenicima vraćam se u Južnu Afriku ovog tjedna da bih pošao u zatvor. Mogu dodati da imam sreću da mi se pridružio moj sin, koji je upravo osuđen na šestomesečni zatvor s teškim radom. To je njegov četvrti boravak u zatvoru u toku ove borbe.

Ako ćete biti tako dobri da odgovorite na ovo pismo, molio bih Vas da mi ga uputite na Johannesburg, S. A. Box 6522.
Nadam se da će Vas ovo zateći u dobrom zdravlju.
i ostajem Vaš odani sluga

M. K. Gandhi

Johannesburg,
4. travnja 1910.

Cijenjeni gospodine,

možda se sjećate da sam Vam ja pisao iz Londona gdje sam privremeno boravio. Kao Vaš predani sljedbenik ja uz ovo pisamce šaljem knjižicu koju sam napisao. Preveo sam to s originala kojeg sam napisao na Guđratiju (svojem materinskom jeziku). Vrijedno je možda spomenuti da je Guđratsko izdanje konfiscirala indijska vlada. Zbog toga sam požurio sa štampanjem prijevoda. Bojim se da Vas opterećujem, ali ako to Vaše zdravlje dopušta i ako imate vremena da pregledate tu knjižicu, onda ne trebam ni pokušati izreći koliko će mi silno značiti Vaš kritički osvrt na nju. Šaljem Vam i nekoliko kopija Pisma hindu-u kojeg ste mi dozvolili da štampan. I to pismo će biti prevedeno na neki indijski dijalekt.
S poštovanjem

M. K. Gandhi

8. svibnja 1910.

Dragi prijatelju,

Upravo sam primio Vaše pismo i Vašu knjigu »Indian Home Rule« (Indijska samouprava).

Pročitao sam je s velikim zanimanjem, jer mislim da pitanje kojim se u njoj bavite nije značajno samo za Indijce, već za cjelokupno čovječanstvo. Ne mogu pronaći Vaše prvo pismo ali pronašao sam Vašu biografiju koja me se jako dojmila i omogućila mi da Vas kroz nju upoznam i bolje razumijem.

Ovih dana ne stojim najbolje sa zdravljem. Zato Vam ne mogu pisati o svim pitanjima koja su vezana uz Vašu knjigu i uopće uz Vaše djelatnosti, koje ja veoma cijenim. Ali pisat ću Vam čim se oporavim.

Vaš prijatelj i brat

Lav Tolstoj

15. kolovoza, 1910.

M. K. Gandhi
odvjetnik

Grofu Lavu Tolstoju

Cijenjeni gospodine,

osjećam se Vašim velikim dužnikom zbog ohrabrujućeg i srdačnog pisma od 8. svibnja. Jako mi je dragocjena Vaša općenita saglasnost s mojom knjižicom, Indian Home Rule. I ako ćete imati vremena ja ću dočekati kao neprocjenjivo vrijednu Vašu iscrpnu kritiku tog rada koju ste mi dobrostivo obećali u svojem pismu.

Gospodin Kallenbach Vam je pisao o Gospodarstvu Tolstoj. On i ja smo prijatelji već niz godina. Mogu potvrditi da je on prošao kroz iskustva koja ste Vi tako živo opisali u svojem djelu »Moja ispovjest«. Na gospodina Kallenbacha nijedno štivo nije ostavilo toliko dubok dojam kao Vaša djela. Kao poetičar za daljnje napore u življenju u skladu s idealima koje ste Vi predožili svijetu, bio je slobodan, nakon usuglašavanja sa mnim, dati svojem gospodarstvu Vaše ime.

Šaljem Vam u prilogu brojeve našeg lista Indian Opinion (Indijski stav) u kojima ćete naći sva obavještenja o njegovom velikodušnom činu.

Ne bih Vas možda trebao opterećivati svim tim pojednostima, no učinio sam to jer ste pokazali osobno zanimanje za borbu pasivnim otporom koju vodimo u Transvaalu.

Ostajem Vaš odani sluga

M. K. Gandhi

Tolstoj je u prosincu 1908. završio malu »monografiju« o hinduističkoj religiji i filozofiji. Napisao ju je kao odgovor grupi indijskih revolucionara u Evropi koje je tada predvodio još nepoznati Taraknath Das (pisali su mu 24. svibnja, 1908.).

Tolstoj je svoje »Pismo hindu-u« napisao na ruskom. Izazvalo je silno uzbuđenje i Gandhi je zato zamolio dopuštenje da se štampaju autorizirani prijevodi na Engleski i Guđrati, za koje je sam napisao predgovor.

POTČINJAVANJE INDIJE — UZROK I IZLAZ IZ POSTOJEĆEG STANJA

M. K. Gandhi

Pismo koje slijedi prijevod je Tolstojevog pisma napisanog na Ruskom kao odgovor Taraknath Dasu, jednom od urednika tjednika »Free Hindustan« (Slobodni Hindustan). Nakon što je putovalo od ruke do ruke to je pismo stiglo i do mene preko prijatelja, koji me je kao nekog jako zainteresiranog za Tolstojeva djela, pitao da li smatram da bi ga bilo vrijedno objaviti. Odmah sam potvrdno odgovorio i dodao da ću sam prevesti to pismo na Guđrati, te da ću naći druge koji će ga prevesti i objaviti na drugim indijskim jezicima.

Pismo koje je dospjelo do mene bilo je natipkana kopija. Stoga sam kod autora provjerio izvornost i točnost, a on je istovremeno blagonaklono dozvolio izdavanje.

Meni kao skromnom sljedbeniku tog velikog učitelja, kojeg dugo smatram jednim od svojih vodiča, čast je sudjelovati u objavljivanju njegovog pisma, a posebno ovakvog kakvo je ovo.

Činjenica je da je svaki Indijac, bez obzira na to koliko je toga svjestar, nacionalistički nastrojen. No, što to točno znači o tome svaki od indijskih nacionalista ima svoje mišljenje, a još je veće razilaženje u pogledu načina kako ostvariti cilj.

Jedna od prihvaćenih i drevnih metoda za ostvarenje ciljeva je nasilje. Ubistvo Sir Curzon Wylie-a ilustrira tu metodu u najstrašnijem svjetlu. Tolstoj je posvetio život tome da metodu nasilja zamjeni, da ukloni tiraniju ili osigura reformu metodom nepružanja otpora zlu. Smatrao je da mržnju koja se izražava u nasilju treba otkloniti ljubavlju, koja se izražava u prihvaćanju trpljenja patnje. On ne dopušta nikakve izuzetke koji bi osporavali taj veliki božanski zakon ljubavi. Primjenjuje ga na sve probleme koji muče čovječanstvo.

Kada čovjek kao Tolstoj, jedan od najblistavijih umova Zapadnog svijeta, jedan od najvećih pisaca, koji je kao vojnik doznao što je nasilje i što ono može učiniti, osuđuje Japan što slijepo slijedi zakon suvremene znanosti, neopravdano tako imenovan, i boji se da će tu zemlju zadesiti najstrašnije nesreće, onda mi trebamo na trenutak zastati i razmotriti da li smo i mi u opasnosti da zbog svoje nestrpljivosti spram engleskih vlastodržaca zamjenimo jedno zlo za drugo — gore. Indija, kolijevka velikih religija svijeta, prestati će biti nacionalistička Indija, bez obzira na to što bi drugo mogla postati, kada na tom svetom tlu, završi proces civiliziranja u obliku reprodukcije tvornica oružja i odvratne industrijalizacije koja je svela narode Evrope na stanje ropstva i umrtvila među njima najbolje nagone koji su nasljeđe ljudskog roda.

Ako ne želimo Engleze u Indiji za to moramo platiti određenu cijenu. Tolstoj na to ukazuje. »Ne suprotstavljajte se zlu, ali nemojte ni sudjelovati u zlu — u nasilju, administraciji zakonskih sudova, prikupljanju poreza, i što je još važnije, vojsci; i tada vas nitko u svijetu neće moći porobiti«, strastveno objavljuje svetac iz Jasne Poljane. Tko može osporiti istinitost ovoga što on kaže: »Trgovačka kompanija porobila je naciju od dvije stotine milijuna ljudi. Recite to čovjeku koji nije praznovjeran i on neće moći shvatiti što to znači. Što to znači da je tridesetak tisuća ljudi, koji nisu nikakvi naročiti atlete, već slabi, obični ljudi, porobilo dvjesto miliona muževnih, pametnih, sposobnih ljudi koji ljube slobodu? Zar iz brojki ne postaje jasno da Indijci nisu porobili Englezi već oni sami?«

Čovjek ne mora prihvaćati sve što Tolstoj kaže — neke činjenice nisu potpuno točne — a da ipak shvati istinitost srži njegove osude suvremenog sistema, što znači — shvatiti i djelovati oslanjajući se na neodoljivu premoć duha nad tijelom, ljubavi koja je odlika duše, nad grubom ili tjelesnom silom koja izrasta iz nadražnosti naših zlih strasti.

Nema sumnje da u onom što Tolstoj propovjeda nema ničeg novog. Ali, njegovo iznošenje stare istine je osvježujuće snažno. Njegova je logika besprijekorna. I iznad svega on se trudi da sprovede u život to što propovjeda. Propovjeda da bi uvjerio. Iskren je i pošten. Zahtjeva našu pažnju.

Johannesburg
19. studenog 1910.

PISMO HINDU-U

Lav Tolstoj

Sve što postoji jest Jedno.
Ljudi nadjevaju tom Jednom različita imena. VEDE

Bog je ljubav. I onaj tko živi u ljubavi živi u Bogu i
Bog živi u njemu.

IVAN. IV. 16

Bog je cjelina. mi smo djelovi.

(objašnjenje vedskih učenja)

VIVEKANANDA

»Ne tragaj za mirom i spokojem u onim zemaljskim područjima gdje se gaje obmane i žudnje; jer ako ćeš tako činiti potući ćeš se kroz grube divljine života, koji je daleko od mene. Kad god osjećaš da se tvoja stopala sapliću o isprepletene korijene života, znaj da si skrenuo s puta kojeg sam ti ja zacrtao; jer ja sam te uputio na široke, glatke puteve obasute cvijećem. Stavio sam svjetlost pred tebe, koju možeš slijediti i trčati bez spoticanja

KRŠNA

Primio sam Vaše pismo i dva broja tjednika i oboje me jako zanima. Potlačivanje većine od strane manjine, i demoralizacija koja nužno iz toga proizilazi, to je pojava koja me je oduvijek opsjedala, a u posljednje vrijeme posebno. Pokušati ću vam objasniti što ja o tome općenito mislim a posebno o uzroku zbog kojeg su se javila i stalno se javljaju sva ona strašna zla o kojima pišete u svojem pismu i u hindskom tjedniku kojeg ste mi poslali.

Uzrok zapanjujuće činjenice da se većina radnih ljudi pokorava tučetu besposličara koji kontroliraju njihov rad i njihove živote, uvijek je i svugdje isti — bez obzira da li su tlačitelji i tlačeni iste rase, ili kao u Indiji i drugdje, tlačitelji pripadaju drugoj naciji.

Taj fenomen izgleda posebno čudno u Indiji; jer se tamo više od dvije stotine milijuna ljudi, fizički i mentalno izuzetno nadarenih, nalazi pod vlašću male grupe njima sasvim misaono stranih ljudi, neizmjereno inferiorniji po religijskom moralu.

Iz Vašeg pisma, iz članka u listu »Free Hindustan«, kao i iz vrlo zanimljivih napisa hindua, svamija, Vivekanande i drugih, čini se da u naše vrijeme uzrok zla među svim narodima svijeta leži u nedostatku razumnog religioznog učenja, koje bi objašnjavajući smisao života pružilo vrhunski zakon u skladu s kojim bi se ljudi ponašali i koji bi zamjenjivao više nego sumnjive

postavke pseudo-religije i pseudo-znanosti zajedno s nemoralnim zaključcima koji iz njih proizlaze, a obično se nazivaju «civilizacija».

Vaše pismo, kao i članci u tjedniku »Free Hindustan« i općenito indijska politička literatura, pokazuju da većina narodnih vođa više ne pridaje nikakvo značenje religijskim učenjima koja su ponikla u indijskom narodu, i ne priznaju nikakve mogućnosti da se narod oslobodi pritiska kojeg trpi, osim prihvaćanjem nereligioznog i duboko nemoralnog društvenog uređenja pod kakvim žive engleski i drugi pseudo-kršćanski narodi današnjice.

A ipak, glavni ako ne i jedini razlog zbog kojeg su Englezi uzrokovali podjarmiti indijski narod leži upravo u nedostatku religijske svijesti i smjernica za ponašanje koje bi iz nje proizašle – nedostatak koji je danas zajednički svim narodima Istoka i Zapada, od Japana do Engleske i isto tako do Amerike.

II

«O vi, koji uočavate nedoumice iznad svojih glava, ispod svojih stopala, i na lijevo i na desno od sebe, ostat ćete vječne nepoznanice sebi samima sve dok ne postanete poslušni i radni kao djeca. Tada ćete Me naći i našavši Me u sebi, vladat ćete svjetovima, i gledajući iz velikog svijeta u sebi u mali svijet izvan sebe, blagoslivljat ćete sve što jest i otkriti ćete da je sve dobro u vremenu i u vama.»

KRŠNA

Da bih pojasnio svoj stav moram se vratiti malo dublje u prošlost. Mi ne znamo, ne možemo znati i usudio bih se reći ne trebamo znati, kako su ljudi živjeli prije milijuna godina ili čak prije deset tisuća godina; ali pouzdano znamo da kolikogod daleko seže naše znanje o čovječanstvu, ono je uvijek živjelo u posebnim skupinama porodica, plemena i nacija u kojima se većina, uvjerena da to tako mora biti, pokoravala vladavini jedne ili više osoba – to jest vrlo maloj manjini. Bez obzira na sve razlike u okolnostima i osobama, takvi su se odnosi uspostavljali među različitim narodima za koje mi znamo; i što dublje zaranjamo u prošlost to se neumitnije takav odnos činio podjednako vladarima kao i podanicima presudnim uvjetom da ljudi žive zajedno u miru.

Tako je to bilo svugdje. Ali, iako je taj izvanjski oblik života živio i živi već stoljećima, vrlo rano – još prije više tisuća godina počela je među raznim narodima, usred života baziranog na prisili, nicati misao da se u svakom pojedincu manifestira duhovni element koji daje život svemu što postoji, i da taj duhovni element teži sjedinjenju sa svime što je s njim po prirodi istovjetno, te da taj cilj postiže kroz ljubav. Ta se misao radala u najrazličitijim oblicima, u različita vremena, na različitim mjestima, u manje ili više potpunom i jasnom obliku. Našla je svoj izraz u brahmanizmu, židovstvu, mazdaizmu (Zarathuštrinom učenju), u budhizmu, taoizmu, konfučijanizmu i pisanjima grčkih i rimskih svetaca, kao i u kršćanstvu i muhamedanstvu. Sama činjenica da je ta misao nikla u raznim vremenima, među različitim narodima ukazuje na to da je ona duboko usadena u ljudskoj prirodi i da je duboko istinita. No, ta se misao začela u ljudima koji su smatrali da se zajednica može održati samo ako nekolicina vlada nad većinom i tako je počelo izgledati da je između toga dvoga nepremostiv jaz. Osim toga u početku je ta misao izražavana samo fragmentarno i tako zapretno da iako su ljudi prihvaćali da je to teoretski istina nisu je u potpunosti mogli prihvatiti kao vodilju za svoje ponašanje. Od onih je vremena širenje istine u društvu zasnovanom na sili uvijek bilo kočeno na istovjetan način, odnosno oni na vlasti, osjećajući da bi prihvaćanje te istine potkopalo njihov položaj svjesno su je, a ponekad i nesvjesno izokretali sasvim krivim objašnjenjima i dodacima, a i suprotstavljajući joj se grubim nasiljem. Tako je istina – da čovjekovim životom treba rukovoditi duhovni element koji je njegova osnova, koji se očituje kao Ljubav, i koji je čovjeku toliko prirodan, ta istina da bi sebi prokročila put do čovjekove svijesti mora se boriti ne samo protiv opskurnosti s kojom je objavljena i s namjernim i nenamjernim pretekama, već i protiv otvorenog nasilja, koje je putem smaknuća i kazni nastojalo primorati čovjeka da prihvati religijske zakone vladara iako su oni u suprotnosti s istinom. Takvo kočenje i krivo predstavljanje istine – koja ni sama nije bila dovoljno jasno iskazana – javilo se svugdje: i u konfučijanizmu i u taoizmu, budhizmu i kršćanstvu, u muhamedanstvu i u vašem brahmanizmu.

III

«Moja je ruka posijala svugdje ljubav, dajući svima koji su htjeli primiti. Blagoslovi se nude svoj mojoj djeci, ali mnogo puta ga ona u svojoj sljeposti ne vide. Koliko su malobrojni oni koji kupe darove što u obliku leže kraj njihovih stopala, koliko su brojni oni koji zbog svojeg htjenja krue svoje oči od njih i jadikuju zbog toga što nemaju onog čega sam im dao; mnogi od njih ne samo da prkosno odbijaju moje darove već i mene, mene koji sam izvor svih blagoslova i njihov Stvoritelj.»

KRŠNA

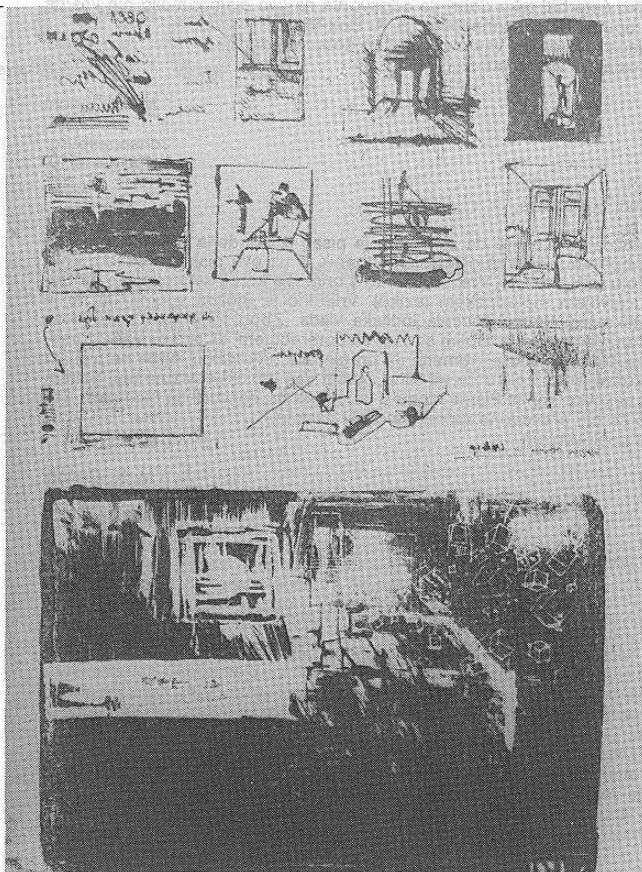
«Ja odvodim iz komešanja i jagme svijeta. Ja cu uljepšati i oživjeti Tvoj život ljubavlju i radošću, jer svjetlost duše je Ljubav. Gdje je Ljubav, tamo je zadovoljstvo i mir, a gdje su zadovoljstvo i mir, tamo sam i Ja.»

KRŠNA

«Cilj Onoga bezgrješnog jest djelovati tako da se ne nanosi bol drugima, iako bi mogao postići veliku moć kada se ne bi osvrtao na njihove osjećaje. Cilj Onoga bezgrješnog jest da ne čini zlo onima koji su njemu učinili zlo. Ako čovjek nanese bol čak i onima koji ga mrze bez razloga on će ipak trpjeti strašne muke. Kazna zlovorima je da se postide sami sebe pred blagošću. Od kakve je koristi čovjeku najviše znanje ako ne nastoji uslišati želje svojeg susjeda baš kao i svoje. Ako čovjek ujutro želi učiniti nekome zlo, navečer će se zlo vratiti njemu samome.»

KURAL

Tako je to išlo svugdje. Nitko nije poricao da ljubav predstavlja vrhunsko moralno načelo, ali je ta istina svugdje bila tako isprepletana sa svim vrstama laži koje su je zapretale, da od nje na kraju nije ostalo ništa osim riječi. Učilo se da je taj najviši moralni zakon primjenjiv samo na privatni život – za kućnu primjenu – ali da se u javnom životu mogu primjenjivati svi oblici nasilja, kao zatvor, smaknuća, ratovi, – kako bi se većinu zaštitilo od manjine zločinaca, iako su ta sredstva dijametralno suprotna bilo kakvoj ljubavi. I iako je zdrav razum ukazivao da ako neki ljudi uzimaju sebi pravo da odlučuju tko će biti podvrgnut nasiljima svih vrsta zbog dobrobiti drugih, da

bi se moglo s druge strane desiti da ti ljudi dođu do sličnog zaključka u pogledu onih koji su njih podvrgnuli nasilju; pa iako su veliki religijski učitelji brahmanizma, budhizma, a posebno kršćanstva, predviđajući takvo izokretanje zakona ljubavi, stalno ukazivali na nepreskočivi uvjet ljubavi (na trpljenje povreda, uvreda i nasilja svih vrsta, bez suprotstavljanja zlo zlom) ljudi su nastavili – ne osvrćući se na ono što čovjeka vodi naprijed – pokušavati spojiti nespojivo: vrlinu ljubavi i ono što je njoj suprotno – obuzdavanje zla nasiljem. I takav se nazor, unatoč svoje unutarnje kontradiktornosti, tako učvrstio da narod koji priznaje ljubav kao vrlinu, prihvaća istovremeno kao zakonit životni poredak zasnovan na nasilju, po kojem ljudi ne samo da muče već i ubijaju jedni druge.

Dugo su ljudi živjeli u toj očitoj proturječnosti ne opažajući je. Ali došlo je vrijeme u kojem ta suprotnost postaje sve upadljivija misliocima raznih naroda. Stara i jednostavna istina da je prirodno da ljudi jedni druge vole i međusobno se pomažu, a ne da se međusobno muče i ubijaju, postajala je sve jasnija, tako da je sve manji broj ljudi mogao vjerovati mudrovanjima koja su izvrtnje istine učinila vjerodostojnim.

U prijašnja vremena opravdavano se upotrebe sile i izigravanje zakona ljubavi tako da se vladarima, carevima, sultanima, radžama, šabovima i drugim vrhovnim glavarima država, pripisivalo božanska prava. No, tijekom povijesti čovječanstva slabila je vjera u to naročito, bogom-dano pravo vladara. Ta je vjera na isti način i skoro istovremeno blijedila i u kršćanskom i u brahmaniskom svijetu, kao i u buddhističkim i konfučijskim sferama, a u novije vrijeme toliko je oslabila da više ne nadjačava čovjekovo razumsko shvaćanje i istinski religiozni osjećaj. Ljudi su sve jasnije sagledavali stvari i sada većina sasvim jasno vidi besmislenost i nečudorednost podvrgavanja svoje volje volji drugih, sebi jednakih ljudi, kada se od njih zahtjeva da postupaju ne samo protiv svojih interesa već i protiv svojeg osjećaja čudoreda. Moglo bi se pretpostaviti da će se ljudi, izgubivši povjerenje u religijski autoritet božanskih vladara raznih vrsta pokušati osloboditi svojeg jarma. Ali, na žalost, nisu samo vladari koje se smatralo natprirodnim bićima, izvlačili korist iz podjarmivanja naroda, već su se kao rezultat vjere u ta pseudo-božanska bića tokom njihove vladavine sve širi krugovi ljudi ustoličavali oko njih i u tobožnjem svojstvu čuvara reda iskorištavali narod. I kada se rasplnula stara obmana o natprirodnoj i bogom danoj vlasti, ti su se ljudi starali jedino o tome da imenuju novog vladara, koji će kao i dotadašnji omogućiti da narod robuje manjini.

IV

«Djeco, želite li znati što treba rukovoditi vašim srcima? Odbacite svoje težnje i jagme za onim što je nevrijedno i prazno; oslobodite se svojih pogrešnih misli o sreći i mudrosti, i svojih prolaznih i neiskrenih želja. Raščistite s lime i okusite cete Ljubav.»

KRŠNA

«Ne uništavajte sami sebe. Izdignite se do svojeg pravog Bića i nećete se trebati ničega bojati.»

KRŠNA

Nova su opravdanja zamijenila zastarjela, prozirna, religijska... Nova su opravdanja jednako neprimjerena kao stara, ali zato što su nova većina ljudi

